

versében a dialektikával játszik. A *könyörgés*-ben finoman elrejtí Gorkij Dankó-motívumát és végül föltör belőle az európai értelmiség legjobbainak szava: „Ne légy barbár!”

A Korunk helyzeténél fogva, de célkitűzéseiből eredően is hatalmas műfordítási anyagot publikált. A válogatást a folyóirat költészeti iránya szabta meg, a fordítói gárda saját költőiből került ki. Elsősorban a szocialista ihletésű líra képviselőit szóltatták meg magyar nyelven: Aragon, Brecht, Becher, Nezval, Sandburg. A cseh, szlovák és természetesen a kortárs román líra kap nagy teret. A román irodalomból való fordítás névsorát olvasva kitűnik, hogy a választás a rokon eszmeiség, az irodalmi értékítélet realitása alapján történt. (Arghezi, Emil Isac, Aron Cotruş, Bacovia, Pillat, Blaga. stb.) Szász János arra is fölhívja a figyelmet, hogy a román avantgard (Voronca, Vinea, Fon-doianu) fölismerése és elismerése is megtörténik a Korunk műfordításaiban. Föltűnő, hogy a Korunk lírájából mennyire hiányzik a szovjetunióbeli emigráció és a jugoszláviai magyar költészet, a szovjet költészet gyérebb jelentkezése viszont érthető. A nyugati emigrációból Komját Aladár, Gábor Andor szerepelt a folyóiratban. A kötetet egy kitűnően használható repertórium zárja, mely a Korunk teljes versenyágának bibliográfiáját adja 1932—1940-ig. (Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest 1967.)

ILIA MIHÁLY

ÚJ KOR NYITÁNYA

MAGYAR ÍROK ÉS KÖLTŐK

A NAGY OKTÓBERI SZOCIALISTA FORRADALOMRÓL

Az Áurora ágyúlövése a világtörténelem új korszakának jeladása volt, természetes tehát, hogy az irodalom — ilyen vagy olyan módon, de a történelem mindenkori tükre, „fölepítménye” — ugyancsak valamiképpen visszhangozza a gyökerében megváltozott világot. Nemcsak a Szovjetunióban, ahol az új, a szocialista irodalom létrejött, hanem még a tőkés államokban is, hiszen nem túlzás azt állítani: Október után jelentős, nagy alkotást a szocialista világ pusztán létének tudomásul vétele nélkül már nem lehetett írni. A világ egyhatodán született új rend *igy vagy úgy* hatott a jóindulatú semlegesekre, sőt a vele ellenségesen szembenállókra is. Október fél évszázada jelen van a világirodalomban.

Még inkább a magyaréban. Hiszen hazánk történelmi sajátossága, hogy 1917 után 1919 is, 1945 is jött. Ennek megfelelően irodalmunk három nagy koncentrikus körben, mintegy hullámverésként tükrözi az Októberi Forradalmat. Legbévül a mi naptárunk szerinti november 7-ét és a közvetlenül ezt követő napok friss eseményeit, a fegyverszünetet, a békekötést. Azután visszhangozza Októbert a magyar október: az ószirózsás forradalom korszaka, amely a történelem könyörtelen logikájával megy át a világon a második, számunkra az első Tanácsköztársaságba.

Remete László gyűjteménye (*Irodalom — forradalom 1917—1919. Bp. 1956.*) és József Farkas elemző tárgyalása (*Rohanunk a forradalomba. Bp. 1957.*) így is fogta föl tárgyát, erre a történelmi három esztendőre korlátozva a szocialista forradalom hazai hatásának vizsgálatát. Illés Lajos most a harmadik koncentrikus kört, a továbbiakat, a fölszabadulás utáni irodalmat is bevonja antológiájába. Tizenegy ciklusba sorozza — tárgyuk, nem pedig megírásuk időrendjében — gazdag, majd 700 lapot kitevő anyagát. Ady kedvéért az első orosz proletárforradalomig, 1905-ig visszanyúl; tehette volna következetesebben, s többek között Móra Ferentől ragyogó szemelvényeket hozhatott volna még. De utána már a világháború, a februári forradalom, Október előszele vibrál az első ciklusban (*Kelj föl, óh kekj föl, szent vörös nap...*).

A második ciklus (*Mindenkinek! Mindenkinek!*) a voltalképpeni visszhang, s ez talán arányaiban nagyobb lehetett volna, még akkor is, ha szorosan hozzátartozik a harmadik (*A magyarok a Nagy Októberi Forradalomban*). „Most új isten szól néktek, emberek!” — Tóth Árpád verssora cikluscímként foglalja össze a Magyar Tanácsköztársaság és Lenin országának első kapcsolatait.

Minden osztályozás kicsit önkényes. Itt kapott helyet Illyés Gyula remek írása Kun Béláról, a legemberibb, legvonzóbb portré a magyar kommun ve-

zéréről. Holott ugyanennyi joggal az ötödik ciklusban (*Moszkvai magyar éneke*) is helyet foglalhatna, hiszen a 19-es emléknél is fontosabb benne az emigráns Kun Béla rokonszenves patriotizmusának, honvágyának hiteles lélekrajza. A *Tűzpiros zászló* című hatodik ciklus a Szovjetországnak a magyar ellenforradalmi világ zord közegellenállása közepette is érvényesülő hatását bizonyítja, s ez megy át a hetedikbe (*Hogy állsz majd a világ elé?*), amely a szovjetellenes háborúba hajszolt magyarság lelkiismeretfurdalását, eszmélését örökíti meg.

A főlzabradító szovjet katonák testesítik meg (*Csillag a homlokukon*) Októbernek újabb, sorsunkat negyedszázad távlatából is a legerősebben befolyásoló hatását. A nyolcadik ciklus ennek a történelmi fordulathoz emlékeket gyűjti egybe. Ezt zárja az antológiának címet adó vers, Garai Gáboré, amely így a magyar történelem új korszakának nyitányából a világtörténelem új fejezetének hirdetőjévé tágul.

Az utolsó ciklusok már nem történetiek. A főlzabradulás utáni irodalomnak a Forradalomról (*Visszhangzik Aurora!*) Leninről (*Éltető legenda*) és a Szovjetunióról (*Mondd, kedvesem, milyen a tenger?*) emlékező legszebb, legjellemzőbb alkotásait szedi össze.

Nemcsak terjedelmében, minőségében is értékes, gazdag antológia ez, méltó az ünnepi alkalomhoz, vállalt föladatának pedig kiválóan megfelel. Megérdemelt volna egy érdemibb, elvibb bevezető tanulmányt. A mostani, amely jobbadán a válogatás és csoportosítás magyarázatából áll, inkább utószónak illenék. Méltányos lett volna ugyanitt a hasonló korábbi antológiák szerkesztőit név szerint említeni, hiszen előmunkálataik legalábbis megkönnyítették e mostani gyűjtemény körültekintő válogatását. Hasznos lett volna, ha a szemelvények forrásait is közli, amint, következetlenül, egyetlen alkalommal (363.) teszi is.

Minden válogatással pörbe lehet szállni: ha ezt fölvette, miért nem azt is? Nem ezt, hanem a tárgy tág értelmezését vitatnám, amely olykor (pl. Vas István: *Eszmék zűrzavara* című versének, Urbán Ernő regényrészletének fölvetélében, a front-írások aránytalanul nagy terjedelmében) túlzásba vezet.

Pár tárgyi észrevételt sem tartok fölöslegesnek. Az *orosz tenger* című cikkek szerzőségére vonatkozó vitában nem Móra, hanem Dettre János mellett vagyok. Minden megjegyzés nélkül való fölvétele (mintha az eredeti írásban is ott lenne Móra neve) — megtévesztő. Kahána Mózes írásában említést tesz egy szegedi tisztról, nem csoda, ha negyven év távlatából kissé tévesen. Hajnal (nem Haynal) István ügyvéd volt, nem tanár (257.); érdekessége, hogy ő volt Tamási Áron századparancsnoka is, amint erről az író éppen Szegeden beszélt. Radnóti lágerének nem Heidemán, hanem Heidenau a neve (385.). Költői szabadság sem engedheti el vers- és cikluscíméből a névelőt: *Visszhangzik [az] Aurora!* Ugyanígy Németh László *Pohárköszöntő*-jének alcíméből sem hiányozhat az az (556.).

Szeplőivel együtt is nagyszabású gyűjtemény van kezünkben. Alkalmos arra, hogy a szocializmus első országának fél évszázados főnnállásának ünnepi dokumentuma legyen, s arra is, hogy — Illés Lajos szép szándéka szerint — hozzájáruljon „a magyar és a szovjet népek kapcsolatainak, barátságának további erősödéséhez, mélyüléséhez és bensőségesebbé válásához, s e gazdag hagyományok kutatását, egyre mélyebb megismerését, átélését és széles körű irodalmi feldolgozását is előrelendítené.” (*Szépirodalmi Könyvkiadó 1967.*)

PÉTER LASZLO

BALÁZS BÉLA: ÁLMODÓ IFJÚSÁG

Nem lehet eléggé dicsérni egyaránt. Az 1940-es évek pen sem feladata jóslásokba bocsátkozni, de megalapított előzetektől annál inkább tehet. S ebben az esetben határozott meggyőződésünk, hogy Balázs Béla önéletrajzi regénye nagy-

Nem lehet eléggé dicsérni egyaránt. Az 1940-es évek elején írt és először 1946-ban megjelent regény új-bóli kiadása feltétlenül indokolt, és szép visszhangra számíthat A kritikának semmikép-